

אכילו בוסר

זרם זה לזרם אדירים, לנהר שופע — נהר ההרס של התנועה הקיבוצית. אחרי 18 שנה של בדידות מזהירה, של הייצרות בינם לבין עצמם, כשנקודות המגע היחידות בינם לבין החברה הזרה שמסביבם הם כמה ימי-חופש בערי ההומה, ביקור בגן חיות או מחנה תנועתי עם בני התנועה העירוניים, יוצאים בני הקיבוץ לשתיים ויותר שנות עצמאות בניכר.

בצבא נפגשים בני הקיבוץ, בפעם הראשונה, עם העולם האחר, הזר והמוזר. הם מוצאים בנים ובנות שונים מהם, ודומים להם. צעירים המקבילים אליהם ברמת ידיעותיהם והשכלתם, והנפולים מהם. צעירים המסכימים לדרכם הרחנית והמעשית — והמתנגדים לה. הם נפגשים בנוער "חלוצי" וביוצאי חברות "סאלוניות", במפומי מנגינות עת וברוקי רוקצ'רול. בכיתה, במחלקה, בגודד ובפולגה, במשרד השלישות ובחטיבת הגדו"ע, פוגשים בני הדור הצעיר של הקיבוץ את המציאות הזרה: את ההתחרות, את חוסר-השיוון, את הטוב שבדוגמה הגבוהה יותר ואת השאיפה אליה. הם נפגשים ברב-סמל, בממכף ובקצין. הם יודעים כי הסמלים אוכלים מתוך כלי-אוכל נקיים במטבח הסמלים, וכי הטוראים חייבים לעמוד כשהפגנות בידיהם בתור הארוך, בשמש ובין גלי הזובזובים.

האשפחה החדשה: האם היא שונה?

הבנים שחזרו מן הצבא נסגרו בחדרי הרווקים, או בחדרי המשפחה החדשה שהקימו בינם לבין עצמם, או עם חבריהם וחברותיהם העירוניים, שפגשו בשירותם הצבאי. בתוך חדר המשפחה נסגר גם המעגל הקיבוצי, המורכב מחוליות של עבודה וחברה, ושאצל דור המייסדים — הוריהם של הבנים החוזרים — היה נסגר בחדר האוכל, בוועדות הקיבוץ ובשיחות המשק. כאן גם נרקמת מסכת-החיים החדשה, "מרד הבן" של הדור הצעיר.

הדור הבא: האם "ישאר באשק?"

לאט לאט תופשים בני הדור הצעיר את מושבות העגולה. צווי החוק הביולוגי חלים על חברי הקיבוץ, כשם שהם חלים על בני העיר. הבנים והבנות תופשים את הגה המשק, ינחגו בו במשך השנים שיבואו את דעתם שלהם על שוויון ושיתוף, עבודה וחברה, חבר וחברה. כתוצאה משינויים אלה יבוא גם השינוי המקיף במערכת החינוך המשותף — אשר יטביע חותמו על הדור הבא.

התיאוריות היפות של שחיון ושיתוף, של חור-האוכל הנקי, המקלחת המבריקה ובריכת השחיה הקרירה, נשארו בבית הרחוק. כאן, ביחידה הצבאית, בא בן הקיבוץ במגע עם ההתחרות האישית, עם תאחת השלטון, עם ההפליה החברתית. הוא טועם מכל אלה, טועם ורואה כי טוב. טועם ובוהן מחדש את כל שלמד וידע וחי כל 18 השנים שקדמו. פצלות וסדקים מתהווים בדמותו של האדם החדש, פרי ההילולים של החינוך המשותף.

המגע בצבא בין בן הקיבוץ לבין בני-גילו העירוני איננו מגע שטחי, של הכרה חד-פעמית ותו לא. המגע החברתי בכיתה הקרבית, בקורס המ"כים, בדבוקת הצנחנים או בצחת הטנק, הוא מגע חברתי-אינטימי. בן הקיבוץ מגיע ללידות נפשית עם חברו ליחידה, בן העיר. הוא לומד מפינו על חי בני גילו בעיר, שומע על תוכניות בעתיד של בוגר הגמנסיה. מבקר יחד אתו בבית-הוריו, אולי גם נפגש עם חבריו של בן יחידתו, מבלה יחד אתם. הפגישה הראשונה היא של בני-גיל דומה, אך זרים בנפש וברוח. הפגישות קבאות אחריה הן פגישות של חברים לשרות, ואחריהן פגישות ייחודיות ורעות. מתפתחים קשרי חברה הדוקה ואינטימית בין בני קיבוץ לבנות עירוניות, ולהיפך. הבנים החוזרים הביתה, אחרי 30 חודשי שירות ארוכים, מצוייידים במטען נפשי, רוחני וגשמי שלא סתר עדיין סופית את המטען שרכשו בשנים הרבות של החינוך המשותף. אולם הוא השאיר כבר את רישומו העז והבלתי נמחק.

יום אפור והורה סוערת

מסיבות קבלת-הפנים לבנים החוזרים מן הצבא היו שופעות כל-טוב, חיוכים והורה סוערת. הבנים ברכו את הוריהם, ההורים ברכו את בניהם. סדרן העבודה שפסף את ידיו ברוב נחת, ומרכזי הענפים נעצו את עיניהם החושקות בצעירים רביי-המרץ, המדלגים ומקפצים במעגל הרוקדים ושמתר ילכשו את בגדי העבודה האפורים ויצאו לעבוד בן הירק, ברפת ובמספוא.

למחרת השמחה באו הימים האפורים. הצעירים שחזרו מן השירות הצבאי מילאו היטב את התפקיד המשקי שהוטל עליהם. הם עבדו בקפדנות, הקשיבו להוראות שניתנו להם, היו ממושמעים ולא הרבו בחיכוכים. יחסם לעבודה היה רציני. היחס לקיבוץ היה אחר. בתום תשע שעות העבודה הקשות חזרו לחדרי הרווקים המסודרים שלהם, או לחדרי המשפחה שסופקו להקם, יצאו רחוצים ונקיים מן המקלחת הסמוכה לחדר וחזרו לחיות את חייהם שלהם, חייו של בן הדור הצעיר שחזר מן הצבא לקיבוץ. חייו של בן הקיבוץ, הרוצה מאד ב"מרד הבן", אך שלא הבחיר לעצמו עדיין מה תהיה דמותו של מרד זה חסר-המנהיגים. השינוי שחל בדמותם של בני-האדם החדשים, של בני הקיבוץ החוזרים להמשיך את יצירת הוריהם, הורגש בכל. ממקלטי הרדיו בקעו מנגינות הגיאו, על איצטבאות הספרים נערכו ספרייה-הכיס האנגליים. על קולבי הארון נתלו החולצות הצבעוניות ומכסי האריג, ואל הסרט האמריקאי, סרט המתח או הקומדיה המוסיקאלית, רצו בני התשחרות בהמוניהם. אצל הבנות מצאו בקבוקי-הבושם את מקומם בארונות. הטיפול בבעיות הלבוש, התסרוקת והצורה הכללית של הופעתן, משכו את תשומת לבן יותר מאשר שיחת הקיבוץ על מצב ענין המטעים, או היצאתו הפוליטית של פעיל המפלגה שחזר מהעדה עולמית חשובה. צורת החיים השתנתה תכלית-שינוי. אחריה היה חייב לבוא גם השינוי הרעיוני, שהיה קיים עוד לפני שנות החיים, אך היה חבוי יותר, נסתר הרבה יותר.

בולם זעזועים

לחיות של רכילות גברו בכל יום, בו השינוי המקשה בעיקרי השיתוף והשחיון, סגנון החיים ובעיות הקיבוץ הבערות האחרות, לא בא. דיבורים על עסקן פלוני או אלמוני המבזבז את כספי הקיבוץ, ההופך "פראוטי", הנוסע במכונית מפוארת יותר מדי — הפכו דבר יום ביומו. הזלזול הנסתר בדרך הפוליטית ובמפלגה העירונית הושמע בכל מקום: במקלחת, בחדר האוכל, בענף העבודה ועל ספל קפה בחדרי הדור הצעיר.

ההתמרמרות עברה לאפקים משקים. התביעה הנסותרת לשינויים — תביעה שלא באה על שפוקה — מצאה את ביטויה בהתקפות גלויות על התנועה הקיבוצית ומוסדותיה. המאורעות בהונגריה, הוועידה ה-20 של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, השאירו את רישומם במשקי השומר הצעיר. משפט עמוס בן-גוריון ורצו קסטנר עורר גל של לחישות והיסוסים במשקי האיחוד והקיבוץ המאוחד. כל חדשה מן החוץ זרקה מבוכה גוספת על הקרקע הבלתי-יציבה, עליה חיים ופועלים בני הדור הצעיר של התנועה הקיבוצית.

את הפתרון לבעיות חשובות ונכבדות אלה מחפשים מורי והורי התנועה הקיבוצית באלף עינים, בנרות שעות ובזרקורי-חשמל. הם מנסים לעשות הכל למען הבנים המורדים. הם משנסים את מתניהם ותקציבי המשקים ומוציאים חלק לא קטן אל האוניברסיטאות והטכניון, חלק אחר זורם לשליחות בחוץ-לארץ, לחילופי חקלאים לאירופה, ולשורות צבא הקבע. אולם כל אלה הם בבחינת פתרונות חלקיים.

הפתרון השלם יבוא במרוצת הימים, בתהליך הבלתי-נמנע שיעבור על התנועה הקיבוצית כולה: ליבראליזציה של ערכים ומנהגים, עידון תורת השיתוף והשחיון, הפחתת המגע עם

בולם זעזועים

את הפתרון לבעיות חשובות ונכבדות אלה מחפשים מורי והורי התנועה הקיבוצית באלף עינים, בנרות שעות ובזרקורי-חשמל. הם מנסים לעשות הכל למען הבנים המורדים. הם משנסים את מתניהם ותקציבי המשקים ומוציאים חלק לא קטן אל האוניברסיטאות והטכניון, חלק אחר זורם לשליחות בחוץ-לארץ, לחילופי חקלאים לאירופה, ולשורות צבא הקבע. אולם כל אלה הם בבחינת פתרונות חלקיים.